

ЦРНОГОРАЦ

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 13.

НА ЦЕТИЊУ, У СУБОТУ 17. АПРИЛА 1871.

ГОДИНА I.

ЦРНОГОРАЦ излази један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. п.; — За СРБИЈУ год. ф. 7; по год. ф. 3. 50. п.; четврт ф. 1. 75. п. — За све друге земље год. ф. 8; по год. ф. 4; четврт год. ф. 2. — За огласе плаћа се за ред 5 новчића. — Дописи, предплата и све наручбине шиљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Рамадановића у Котору.

СЛОВЕНСКИ ГЛАСОВИ.

Пре некога времена изишла је у овоме листу у пространоме изводу једна брошира, коју је написао неки Бугарин у Москви на руском језику. Узрок, зашто је штампана, речен је још тада одмах у почетку, т. ј. с тога што има у њој мисли, с којима се може сложити сваки пријатељ боље будућности словенске, а осим тога још и за то, што има у њој неких назора, који неби требало да улазе непропраћени у народ. Ово стоји у толико више, што се према поставку оне брошире може мислити, да ће се постарати, да се и међу Словенима нарочито Бугарима што више рашири.

Нема сумње да о нашем међусловенском одношају треба много више говорити с постојаном тежњом, да се једна мисао у нас свију утврди, мисао, око које би се сви окупили, за коју би се сви борили, која би нас све одведала једној и истој мети свију нас — слободи и самосталности нашој, и то слободи и самосталности свакога словенског народа и цијелога Словенства уопште. У томе смислу и с том тежњом изишао је још у првим бројевима „Црногорца“ чланак „Наши одношаји.“ Тамо је живо претстављено жалосно стање појединијех словенских племена, још жалоснији међусобни одношај њихов, па по томе и врло неизвјестан успјех словенске идеје. То стање побудило је, из свега се види, и Бугарина да о стању бугарскога народа, па и у опште словенскога, каже своје мисли.

Наш међусобни одношај само би непријатељи наши могли назвати повољнијем, јер њима иде у рачун наша растројеност, ми пак сви морамо искрено признати наше удо стање. То налазимо и у оној брошири.

У њој се осим свега описује јадно унутрашње стање у Бугарској. Народ под тежким игом сам незна и неможе да се макне, а људи

који се истакосе да предводе народ поцијепали се у странке, на „стару“ и „младу.“ Прва је себична, много мисли ништа не ради, друга је искрена, живахна, хтјела би рада, окршаја, па што Бог да и срећа јупачка, али јој она прва смета.

Шта се ради а шта би ваљало радити, рећи ћемо мало ниже, а сада да пропатимо оне мисли о спољашњем и међусобнијем одношајима.

Овоме трајашном подјармљеном стању источнијех хришћана, мора се признати, узрок је прије свега, њихова међусобна неповјерљивост, непоздаје у своју снагу с једне, прецењивање себе самога с друге стране. Уз то долазе још спољашње околности политичке, које имају посредна или непосредна улива на развитак стања источнијех хришћана.

Ми Словени сваки за себе имамо своје високе планове а нећемо да имамо ни толико увиђавности, да видимо да посебице не само немамо ни приближно толико снаге, колико би било нужно за остварење онијех, него да је баш у тијем подијеленијем путовима опасност, јер ће веке тешкоћа, неке странпучице уморити, а све укучно ослабити и уназдити.

Такво стање наравно да не може остати без рђавијех пошљедица. Тако ето виђесмо Бугаре, да су незадовољни са Биоградом, као што се то оштро напомиње и у реченој брошири. Но оне погрешке још нијесу толике, да се неби могле поправити и са свијем заборавити отворенијем и одсуднијем радом, који сви патећи хришћани очекују, и који нам се налаже озбиљношћу времена. Али онако жалосно међусобно стање наше има још далеко жалоснијех пошљедица, које нам се показују на Пољацима, у њиховом животу и раду.

Њихово задирање на своју страну, њихова занешеност за својом маштом, потпомогнута на-

шијем лабавијем или никаквијем међусезама учинило је највише, да су се Пољаци одбили од своје словенске браће, да у ријешењу источнога питања не само нијесу гледали унапређење свога питања, него су се још напротив бацали у наруч непријатељима слободнога истока и цијелога Словенства. Одтуда видимо синове несретне Пољске у војсци турској против своје једнокрвне браће, која се бораху да збаце ронски јарам, да поврате слободу своју. Одтуда видимо пољски народ уз Француску, која је била стални непријатељ слободне источније Хришћана. Од Наполеона I. до пропасти Наполеона III. а ваљда и пошљедњег они су стајали увијек Француској на расположењу очекујући од ње своје спасење и установање велике Пољске на самјем развалинама Русије. Жалост је што Пољаци губе симпатију међу својом браћом на истоку, али су узроци многи и велики. Ти узроци побудили су и онога Бугарина, да у својој брошири на више мјеста жестоко напада и осуђује Пољаке.

Непријатељи слободне наше, налазећи тако повољно земљиште својим интересима, наравно да се незауштавају само код Пољака, него се користе на нашу штету сваком приликом увијек и свуда. У томе се мора сваки сложити са насцем оне брошире као и у начину, како да се извучемо из тога чемерног стања, али у тежњи за крајњом метом наше борбе, нејерујемо да ће наћи много друштва, које би пошло за њим. Писац оне брошире налази спасење словенскијех народа „у федерацији, савезу, под хегемонијом Русије, као прве силне и самосталне државе словенске.“ Ми се ту растајемо са нашијем Бугарином, остављамо га да, ако хоће, и даље проповиједа ријеч, која нема слушаоца, а ми ћемо под заставу подпуне самосталности народне.

Бугаринова брошира о стању словенскијех народа, његов позив да сви заједнички својом

ПОДЛИСТАК.

ОГРАНЦИ ИЗ ИСТОРИЈЕ ЦРНЕ ГОРЕ

НАПИСАО ВУК ВРЧЕВИЋ. *)

I.

СМРТ ВЛАДИКЕ ПЕТРА I. *) И ПОВЛАДИЧЕЊЕ ПЕТРА II. (**)

Године 1837. док сам ја онда у Будви живио, сиће Владика црногорски Петар II. у жевад бивши Манастир под Маине (далеко од Будве један черек сата); чу за мене, те посла својега ђакона Ива Полова Зеца, Аустријског поданика из Побора, да бих пошао к њему у Манастир, и тако сјутра дан рано кренемо из Будве пјене с неописаном радости да се узпознам с мојим вреником, оглашеним новим Владиком црногорским.

Он ме управ на пријатељску дочекао, не

*) Ову занимљиву историјску пртњу из „Дубровника“ саопштавамо овђе, јер смо увијек, да ће је свака са задовољством читати, а осим тога и зато, што многијем читаоцима „Црногорца“ „Дубровник“ можда неће доћи до руке.

Ур. „Црногор.“

**) За Русија и Црногорцима, који су дошли билан г. 1806, да ослободе Дубровник од рука францускијех, од крвника наше независности и благостања, слегао се било на јата из сусједне Турске, из Босне и из самцјех Конавала свакојега народа на плућен и паљење. Петар I. настојао би са свом својом снагом и памети да запријечи оно немало поступање. Па кад би му узалуд била пријетња, молба и све његово неуморно воштење, законно би се под свој шатор, тер ту плачи и јадикују. Покојни Свјетлана Дево, пријезник Шалап, из Шумета, приповиједао је чење пута свому жунику Стојановићу, а овај мени, што је за онога времена слушао и видио. Онда је он био ђети-

као они којег сва Европа данас и мртва почитује и уважава, него на ону нашу брацку. По ручку рече ми: „Чуо сам г. Врчевићу да ви имате красан рукопис, па сам вас потрудио да вас молим да ми ову рукописну књигу, што најљепше можете без икакве хитње препишете, и да ми стихове попуните правописним знацима која сам ја сва и свуда изоставио, бојећи се да ме бих ће што погрјешити, јер право ви рећи нијесам у знакове правописа толико успио као у поезију.“

Драге воље, Ваше Високоревосвештенство, ја му одговорим и почнем прегледати књигу и читати на комаде неке и неке стихове. Наслов ове књиге био је „Свободнијада“ у којој су били, може се рећи, описати сви главни бојеви између Црногораца и Турака од првога црно-

гача, па га Црногорци узели за потрича са собом на Босанску где је владика био разавео свој шатор. Пошљу га једном с чмудом на Главну да донесе Господару воде. А он ти у повратку смионо по сами шатор владичин. Осамних се на уласку, приповиједаше покојни Дево, при оваку чудну призор. Свети Петар сједи; с латком о кољену а челом у руци; грозне му, све из обрзе; немилује се дупа другом снаком, те све плаче и лелече: Рајо, рајо, ах! што то уради, да од Бога не ваљеш! Ко те на то наћера; оваки расап да учини на жалост Дубровнику, нашој ђенци, нашем адем-ламену! — Биограду св. Петра ми препоручио овај догађај, који ставља под нову свјетлост његов племенити карактер и његово узвишено мишљење политичко. Обједоданивши ово, наша је најчра била само да извучемо жаркој жељи своје дтше и светој дужности историка.

Уредник „Дубров.“

**) Ово ми је све по реду казивао чење пута напоменути врени старад сенатор Стеван Перков Вукотић једну вечер уз месечење 1853. год. по мојој молби, јер сам био чуо и прије, али овако све потајно нијесам прије знао.

горскога владоца Владике, послје поласка Црнојевића у Млетке у тазбину (ће је и кости оставио), до пошљедњег владике Петра Петровића, његова почившег стрица. *)

Ја сам дакле за 27 дана засобице (осим нећеља и празника) у проћење 1837. год. од јутра до вечера безпрестано преписивао по жељи Господара Владике, онако како сам најбоље умно и знао, а сваку вечер враћао се у Будву, а у јутро из Будве у Манастир. Г. Владика понајвише би се бавио гледајући једне 200 људи, који му трапаху запунтене земље испод Манастира, а кад би било доба од ручка дошао би к мени и вазда погледао како радим, и рекао: „хајде Врчевићу остави сад перо, а прихвати весло да ручамо, вријеме је.“

Више пута прекинуо би ми радњу и вазда до нешто за мене важно а за њега смијешно приповиједао, међу којим најсмјиљивији и најчудноватији пачи његова рукоподежења за Владика, послје смрти Владике Петра I.; и како га је стрико Станко (отац кнеза Данила) ударио шином у бокове, да ме — он вели — и данас боли.

Кад сам дакле у Црну Гору дошао, и пошто сам наурио да описујем неке важније догађаје, које сам ја нашао, не само да доважем чудноватост овога народа, него и за будућну

*) Ову је књигу доста новелку после посветио нареднику Руског Пријестола Александру Николајевићу као што се то виђело у предговору исте књиге.

снагом пођемо на посао, колико је пријатни зрак у мрачном положају нашем, толико је опет његово препоручивање Русије за Сардинију нашега спасења и руске хегемоније над осталим Словенима као једини услов наше будућности, погрешка, која је кадра да разбије удружење снаге наше. Федерацију словенску, кад је о њој ријеч, ми узимамо само у смислу потпуно равноправном, у тијесној свези интереса, али без уштрба самосталности једнога или другог народа словенског.

Погодба, ко ће да господари од нас, или што би се још другачије и горе могло рећи: ко ће да нам господари, нас је и одржала до сада у ропству. Ми треба од свију тијех беспослица да сведемо наше мисли све на једну, а то је: хоћемо да се ослободимо туђинскога јарма, хоћемо сви и сви заједничком снагом! И онда, као што ће борбе наше бити резултат слобода тако ће нас тада својом крвљу извојевана слобода упутити на правду, која се од ње никад не дјели, и на правично уређење наше.

За тијем треба да тежимо. Треба да се питамо, као што вели честити младобугарски лист „Слобода:“ Шта ћемо? Хоћемо ли да живимо овако, као што смо до сада живили, т. ј. да се турчимо и да нас Турци утамањују, да се дакле одречемо своје народности и вјере, или ћемо да тражимо своју слободу? На сваки начин ово пошљедице. Онда узмимо оружје, у руке и повратимо је.

Јест, то и само то треба да је вјера наша. Ми знамо цијенити силу Русије, ми признајемо значај њезин чак и у томе, да је она кадра стварати и растварати политичке ситуације јевропске и ми не можемо у њој не сматрати мач, из под кога непријатељ наше самосталности мора проћи прије, него што би нама постао смртно опасан. При свем том снага је наша, нама самима ми смо који трчимо, ми треба да будемо и они, који ћемо да радимо, који ћемо да се боримо. А борба наша зашто је? За подпуну слободу, за подпуну самосталност!

То је наш одговор.

АУСТРО-УГАРСКА ПРЕМА РУСИЈИ.

Без икаквога објашњења саопштавамо овђе један чланак Шувелкове „Реформе,“ који доста јасно показује унутрашњу ситуацију Аустро-Угарске.

Показало се, вели „Реформа,“ да доиста има једна странка, која постојано ради, да увуче Аустрију у рат са Русијом. Она употребљава оваку прилику за ту опасну циљ, а ако је нема, створи је.

Тако је и наименовање Грохолскога за

министра претстављена јавно као непријатељска, управо ратна демонстрација против Русије. Шта више неустрачувају се изриком рећи, да то наименовање снага у ратнички умисљај, који се спрема против Русије. Долазак једнога Пољака у министарство неумачи се као дјело унутрашњег поравнања, него као преходница непријатељске акције против Русије. Донста ако се смисља рат против Русије, онда се не треба трудити око поравнања са Пољацима, и онда би било појмљиво, да Грохолски ступајући у министарство није ставио никакве знатне услове. Аустрија, веде они, мора узети у руке пољско питање против Русије. Опасношћу, која прети од стране Русије биће нагнана на то.

У рат с Русијом зарад ријешења пољскога питања два су случаја могућна, или ће Аустрија побједити, и онда ће она морати пољску државу успоставити, и тада је излишно, да се сада самостална народна краљевина Галиција оснива; или ће Аустрија бити побјеђена и онда разумје се долази Галиција под Русију и онда би опет било излишно сада се мучити око аустро-пољскога поравнања.

У исто вријеме труде се многи листови, да увјере јавно мишљење, да је рат Аустрије са Русијом неизбјежан, управо поглавити задатак. А што особито у очи пада, та је агитација започела баш одмах последице званичне изјаве руске владе, да јој је мило пријатељство Аустрије, да би било у интересу Русије, да јој је јака Аустрија пријатељски сусјед, да Русија не жели ништа друго, него да Аустрија задовољењем својијех народа, дакле и словенскијех, опет ојача, да Русија у Турској не тежи за освојењем него само хоће самостално развиће тамошњијех народа.

Извјесни кругови у Аустро-Угарској, који се застранише оном руском изјавом, да између Русије и Аустрије збића могу настати пријатељски одношаји на да би томе стаји на пут, многи, шта више и полу званични листови усташе живо против тога. И ту су вам осим бечкијех либералаца, који као апостоли слободе проповједају рат против Русије, још и несретни Пољаци, који би желели не само Аустрија, него и вас свијет да устане, да сатре Русију, па да подигне Пољску. Но те противруске агитације не истичу из Галиције, него поглавито из Угарске, т. ј. из Мађарске.

Мађарски листови, за које се зна да су у свези са пештанском владом, дувају постојано у ратну трубу против Русије. Они су као њеку новост са лармом изијели оно, што је руски генерал и публицист, Фађејев, у са свијем другима околностима рекао против Аустрије. Мађарски се листови показују, као да су у најскривеније тајне руске владе посвећени. Они хоће да знају и друге да увјере, да ће Русија најскорије напасти на Аустрију и да ће јој одузети Галицију. Генерал Тир баш је сада издао једну броширу „Аустро-Угарска и Русија,“ и иште рат против Русије, коју назива заступником „тартарског панславизма.“ Мађарски новинари налазе се побуђени да изјаве, да је руско-турски

савез неистинит, и да се Аустрија у рату против Русије може поуздати у славно пријатељство Турске.

Но непријатељска агитација против Русије у толико је опаснија, што у њој видимо на жалост и бечки лист „Wiener Abendpost“ лист, који је извјесно главни орган руководеља наше спољне политике, државнога канцлера грофа Бајста. Тај полуванични лист без икаквога повода заподјео је препирку са рускијем владиним листовима. Гроф Бајст можда то чини промјене ради, јер Берлину и Фиоренци обично се клања, па с Русијом хоће мало кавге. Но горко искуство могло га је научити, да такве зајевнице доводе често до озбиљнијих заплета, које се обично свршавају његовијем поразом.

Но њемачко-мађарски противници руски независивају само Русију него и Пруску, истичући ријешење пољскога питања. Пруска је најжешћи противник пољски, јер би она установљењем пољске краљевине била више повређена него сама Русија. Мора се дакле човек чудити, што се њемачко-мађарски русофривци уздају у савез пруски против Русије. Када баш између Пруске и Русије неби било сада никаква савеза, он би се склопио онога часа, када би се Аустрија подигла на Русију зарад ослобођења Пољске. Но махитни русофривци говораху најживље, да је позван један Пољак у бечко министарство, баш онда, када су пруски Пољаци у Берлину непријатељски одправљени, када им је савршенијем уништењем пренео. Они дакле смисљено изазивајући демонстрацију наименовањем Грохолскога и против Пруске. Уједно полуванични листови објавише, да гроф Бајст чврсто стоји, да је у потпуноме споразумљењу са грофом Холенвартом и Аврашијом. Из тога би шљедовало, да се управљачи Аустро-Угарске слажу у непријатељском изазивању Русије, и да су се баш најмили, да задену рат са горостаснијем сусједом.

Ми од наше стране држимо, да је лудост, да је преступ у данашњијем приликама гражити рата са Русијом, рата, у којем данас неби ни Турску имали за савезника. Нападачки рат са Русијом био би уједно и рат са Пруском и од цијелијем Словенством, био би по Аустрију рат против ње саме, био би, омет велимо, у данашњијем приликама покушај самоубијства. А од свију народа у Аустрији Мађари и Пољаци најгоре би прошли, они би могли са свијем паписти. С тога сваки искрени пријатељ не само Аустрије, него особито Пољака и Мађара мора их живо опоменути да владају своју мржњу против Русије и да је престану дражити.

ДО ПИСИ.

СКАДАР, 9. Априла. — Хитим да вам јавим њеке новости, које нијесу обичнога значаја, па које су због тога и изазвале код нас не обичну живост. Чусмо баш сада, да се међу Крастенијима у повојазарском вилајету породила буна. Исмајил паша одмах је наредно, да иду тамо два табора низама, и то један из

историју Црногоре, и желећи да опширно опишем постављање новог Владике и проглас повога Господара Црногоре и Брда, замолих ријеткога старца г. Стевана Перкова Вукотића, једног од вазданијих првих поглавара онога народа, и он ми се обећа, те једну вечер дође к мени (уз часне посте), и поче ми приповиједати све од почетка до свршетка, а ја из његових уста ријеч по ријеч преписао како сједи.

„Кад се престави Свети Петар, да му је за славу и милост, ја сам се — вели ми Стеван — на Цетиње десно су сва му три брата, „Стијепом, Савом, и Томом, и јошт су неколико „бираних Црногораца; те ми разашљи на све „црногорске и брацке нахије и племена људе „да јаве народу да се Владика преставио, и да „главари дођу на Цетиње да нашега оца и „бравитеља сахрапимо, и да начин из брацкога „договора учинимо за Црнугору и Брда.

„Кроз два, три дана наврвеше црногорски „и брчки главари, попови и калуђери, као да „су крила имали, а не да су дошли пјеше на „опанке.

„Онда су господине — Стеван вели — била „мучна и несретна времена у Црнугору! закр- „вио се народ између себе. Нахија с нахијом, „племене с племеном, браство с браством, а знаш „ти нашу стару и ћераву работу, па се ми „главари убојасмо да међу крвавце не пане крв „на Цетиње, те изије најстарији брат Светога „Петра, Стијено, и с њим млади брат Саво пред

„свијем народом вичући да сваг чује: „О бра- „ћо Црногорци и Брђани! заклињемо вас Бо- „гом и овом Светом Црквом пред којом смо, „па по три пута у накрст земље и свијета! „немој који да данас заметне ипада на Цетиње „него као права браћа да сложу упокамо „нашега митрополита Владика, и да из дого- „вора видимо начин и потврдимо онако како „најбоље видимо за напредак, срећу и слогу „наредњу. Сад најприје приступите ви нахија' „и племена' главари да уфатите врх мртвога „Владике руке, а на руке тврду бољу вјеру „до Митровадне, и ко не послушао, да Бог „да јак и ова света Госпоња, да се његов „траг ископа од мушкије глава!“ Кад ово „изустеше два брата Стијено, и Саво, онда ми „сви главари и сви од куће Петровића завика- „смо једногласно: Амин! а за нама сав народ.

„Изијесмо Светог Петра пред црквом, о- „купише се сви они који су од посла, те про- „мртва владике ружоваше се и вјеру тврду „уфатише.

„Пошто се вјера у народу уфати изијесмо „сви главари с кућом Петровића пред Мана- „стир, ње бјеше народ окупиљен, донесоме калу- „ђери Тастаменат почившег Владике, и по- „чесмо га пред народом учити. Сви се зачуди- „смо кад чусмо да вели: „Остављам мјесто „себе, за наследица, мојега синовца Рада, „сина мојега брата Тома, пошто неби суђено „Борђији Савову сину, јер се не шће влади-

„чити у Русају него се примио војене руске, „службе. Препоручујем, прво Господу Богу, па „свему народу, мојега синовца Рада, на којег „остављам мој благослов и свему мојему на- „роду, да он народу буде за срећу и напре- „дак, а народ њему. Који би се нашао да се „противи овој мојој наредби остављам на ње- „га проклетство и одговорност на страшномо „божему суду. Амин.“

„Кад се проучи Тастаменат завика „Станко Стијенов*) „Јесте ли чули о народе! „и пристајете ли ви на ово што је оставио на „самртни конач мој стриц а ваш Владика Пе- „тар? А народ сви једногласице: Пристајемо „и срећно нам било ако Бог да!“

„Народ остаде испред Манастира — про- „дужује Стеван — а ми се вратисмо у Мана- „стир и саралисмо Владика у Цркву Манастир- „ску, а пошто га саралисмо, отидоше сви Пе- „тровићи у ћелију Светога Петра, па и ја с „њима, друго нико. Док започе говорити Саво, „брат владичин: „А да ну браћо да се ми „између нас нешто на брацку разговоримо и „пошјетујемо: Ви сви знате и сва Црнагора „да је почивши мој брат Владика давно опре- „мно мојега сина Борђију у Русију на књиге

*) Станко Стијенов био је одвојено памећу од другијех Петровића, тако да га је вада св. Петар за важне народне послове шиљао у Русију, у Беч, и у Србију. Кад је већ остарио чешће би га Владика Петар II. позвао на Цетиње, и више дана држао ради друштва, јер управо бјеше оригинални човек. Ја сам га и љубио и почитовао а и он мене.

Бара, а други из Подгорице. Осим тога запознато је народу из цијеле околине и Турцима и Хришћанима да даду коње, који ће носити тамо тајн и муницију.

Влада је турска ухватила Шећер-агу, војводу Крастенићкога, барјактара истијех т. ј. старијега сина Бињак Алије, Барјам-агу, војводу Гашкога, и зајмила их у Призрен а одакле у Ниш. Кад виђе то Малесија, одама се дигну на оружје, околи Баковицу, на коју намјеравају ударити ако им се главари не поврате.

Ја вам за данас још не знам јавити, шта је прави узрок тој буни, али неби било тешко погодити. У Турској, у земљи самога зулума, пунте самовоље и вјечите неправде, у земљи, где нико није сигуран ни са животом, ни са имањем својим, није никако чудо, ако се породи буна. Та цео живот наш није ништа друго него буна, јер смо увијек на опрезу, увијек узбуђени због неправде која нам се чини, због опасности која нам стадо грози. Прије нам се ваља чудити како и оvolико носимо и како се и за један часак стпшава пожар, који турске силације непрестано подпиреју.

За главаре мисли се да су похватани, да би лакше могли Малесију у ред довести и ниваме им узимати.

Да вам јавим још нешто из чега ћете моћи виђети, како стоје Турци господари према народу који сноси њихове зулуме.

Исмаил-паша покушао је да Турцима у Жабљаку, Подгорици и Спужу мундур и оружје натура, па стога је био послао серџада Одобега жандарскога начелника, који му је десна рука, и који има доста уплива у народу. Но заман, сада му ништа не поможе његово лукавство, и он се морао вратити не свршив посла. Ово је у толико значајније, што је он сва средства употребљавао, само да принуди народ, да прими мундур и оружје. Но они му одговорили: ако ћете нас ви тако ћерати, ми знамо шта ћемо радити и нећемо трпјети, да нас ви гњавите, него ћемо отићи сви Књазу Црногорском. Одобег је видио, да ту није шале, па опет није хтио да устукне, што би паметније било, него да се сваливају оружја, што је једна првдржавна народ. Чујемо да им је због тога по вишем палогу одузео ајауке, накнаду за изгубљену земљу. Такво поступање наравно да не може утишати народ, који је и онако сиромашан, па ва то невјерујемо да ће се на томе ствар свршити. Што буде даље, јавићу вам.

ИЗ ЗЕТЕ, 11. Априла. — Међусобна борба која се у Баково догодила на грдну је нашу штегу, те је турска власт послала Јузуф-башу са заплетијама да насилно отимају Зећанима коње и волове, који су туђне наше Србе приморали купити и с коњима их послати у Подгорицу, а тако је исто и у Љешкопоље послато Божу Бурову да учини са народом, који су морали све ово насилје подијети.

Кад су комору низамску ћерали до Хума враћајући се по други и до трећи пут цркви

је 87. коња које су Турци нечовјечно претоваривали знајући да су то рајини коњи. Сада у Подгорици нема ни једног низама изузимајући варошане Турке, већ је све отишло у Пећ и Баково. Видићемо шта ће се из те побуне догодити, који силом оружја устанак угушују.

Овијех дана папула је опет једна невинна жертва хришћјанска у Каменици близи Бозује те су Турци убили Стефана Маркова старца од 74. године који је браве чувао. Сиромаш старца сједио је на један брестуљак и гледао овце гђе пасу, а Турци га запитају јели Хришћјанин, старца им рече да јест, а један извади пушку и окрене му је у прси: гледај влаше хоће ли уждити; старца се увије, а зрно га у сред срца погоди и мртав падне, а злочинци на мах утеку.

Сва убијства која се по овим крајевима догађу, мало их власт истражује, особито ако је над Хришћјанином учињено.

ПРИЗРЕН, 8 Априла. — Несретан је народ наш, да већ не може несретнији бити. Није доста што је изгубио своју слободу, што је постао роб и туђа слуга, што га Турчин гњави и глоби до голе душе, што му не да ни живјети ни умрети, да би га само могао дуже мучити, него га бију једи и оданде, одакле се добру нада. Ми се нијесмо ни научили никакву добру под Турчином ми знамо да је он наш заклето непријатељ, ми знамо да од њега неможе ништа друго очекивати до зулума, вјечита зулума, под којим се до сада муком одржасмо, али под кпјијем се не може више живјети. Он нас бије и биће нас догод чује душу у нама, или — док недође час нашега ослобођења, који већ толико исчекујемо, да нам очи побјелише.

Турчин је Турчин, под њим нам нема спасења, па ми га и неочекујемо од њега. Но с правом смјемо искати, да нас бар не утамањује они, који је позван да нас чува.

Чујте што скоро нијесте чули: Овијех дана прете триста душа православијех у латинску вјеру. Триста душа остави наједан пут вјеру својих праотаца — и то на очиглед митрополиту Мелентију. Они се не потурчише, њих није зулум турски нагонио, да пољави вјеру своју, они одијоше од ња једино због рђавштине, због немарности свога архиепископа.

Ви ћете нам вјеровати, колико је ово нас амо јако заболело и то не због тога што су они јадници прешли у латинску вјеру, а оставили своју, јер су нама мила наша браћа по крви ма које вјере били, него нас је заболело за то, што видимо и у нашој црквеној глави душманина истога какав нам је и Турчин.

Босански владика Дионисије, кога је народ проћерао, познат је нашем народу као најдрњи душманин, као кукавица и издајница своје свете цркве, као најгори угњетач народни и најподлија удворица турска, па ми опет не знамо да се овако што догодило за вријеме његово у јадној Босни. Отац Мелентије показао је сада, да он није ни мало бољи од свога брата Дионисија. Њему није стадо од народа и народне цркве,

за коју је позвао, да је чува, он пуни своје џепове, он благује, а народ нека јадује, и нека пропада, шта је њему до тога! Ми смо до сада много носили и трпили, ћутали смо о његовијем неједина, али када би од сада све то равнодушно гледали, ми би гријешили и пред Богом и пред људима. Ово нека зна отац Мелентије и нека незаборави, како је брат му Дионисије свршио у Босни.

ИЗ КУЧА 9. Априла. — Народ у Турској по несрећној судбини својој научио је да много пати и трпи, али опет за то, када мучења преврше мјеру, уније и он да покаже да није стока, као што би турски зулумчари шћели. Догађај, који се овђе збио, и који је у народу произузроковао велику узаврелост, показује то свакоме очигледно. Мудир Кучки додијао је својом неправдом народу, па за то се главари кучки побунеше и збацише га и оћераше одмах у Подгорицу, а они заузеше Медун и осташе у њему.

Као што се види, главари су спремни и на отпор, ако би се ударило на њих због тога што морадосе сами судити своје непријатељу, када већ нема суда ни правце. Може бити да ће власт бити толико увиђавна, па неће шћети ћерати маж на конач, а ако јој се прохтје, да и овом приликом поступи сурово, као што је навикла, онда богме незнамо шта све може бити.

Док дознам, шта ће мудир сада у Подгорици, хоћели шћети натраг или у Скадар, и док чујем, шта су главари за даље утврдили, одмах ћу вам јавити.

М — п. У СРИЈЕМУ, 4. Априла. — Допуститићете, да се и ја одаведе по какад одзовем „Црногорцу“ вашем, листу са именом, с којим се дичи сваки Србин ма гдје био. И милога брата у тијем драгијем Гораме и свакога другога могу занимати вјести из нашега вилаета, дивнога Сријема, гдје по су дванајест српскијех светијех манастира, гдје су свете кости цара Лазара и другијех, гдје су толике столице и развалине градова, у којима српске војводе живјеше, па у којима још и данас поред толикијех невоља живи чисти српски живаљ.

Дијепа је земља Сријем, али се рђаве ствари догађају и у њему, као и свуда гдје Србин живи под туђином. Народ наш даје или боље рећи узима му се крв и новац, услове живота, па и опет нема, што би требало да има, нема права свога. Његова народна самосталност сведена је на малепост, војводовину, за коју 1848 љут бојак бисмо, „још гроб покрива,“ а Мађари се старају, да и невакрене скоро. Нашега првога борца, цијеломе свијету српском познатог Милетића држе они у тамници и неће оклијевати, ако им утребда да и друге раднике народне повуку за њим. Тако с једне, а с друге стране налазе опет међу њима људи, који се Срби зову, који се најмише, да их служе и који их баш цомамно служе. Јавно и тајно раде ти

„да буде владика, па мени се чини да не би „право било да Раде буде насљедник, него „мој син Борџије.“..... Станко Стијепов не „даде му одушити, но љутито пред свијема рече: „Ма јеси ли стрико при себе? Што збориш „ако Бога знаш! Бе је јутрос Борџије? Да „је он хтио могло му је бити, али оп пошто „сврши шкоду не шће се вратити у ове „празне и голе горе, него оде да служи цара „рускога, и ено га данас у Русију овицијалем „у кованичку војску.“ У томе ће одговорити „Сава Станку: „Ако је у војничку службу „руску није у турску, пак га је лако добавити, „а тебе је и свакоме једнако ја' био Борџије, „ја' Раде, ко тебе: Господу помолим сја, и ти „јему: Господи помилу.“ „Сад се још више „наљути Станко па настави: „Не знам ја „стрико другчије, него како је оставио и на „редно стрико Владика, и како народ оће а „не како ти оћеш, нити ћу ја на моје огњи- „ште носити клетву владичану, а нећеш ни ти, „јер је свако зло и добро мене и тебе заједно; „ја сам волији и кукавицу у руди, но сокола „у планину.“ „Па се обрну на све Петровиће „и на мене питајући: Зборим ли браћо право „кажете аманат ви божији!“ „Сви одговори- „смо: „Другчије и неможе никако бити, него „како је покојни Владика наредио.“

„Ту није било много чевања него — вели „Стеван — о послу. Поручисмо за Рада покој- „нога, и двојцу, тројцу шћасмо по њега, а

„он чуо и сјетио се зашто га зовемо па се „неће сакрио, те најпослије покојни Станко „отиде псујући га, и једва га к нама доведе; „а ми ш њиме у цркву, те му обуци, ја и по- „којни Станко с помоћу старог ајаконо Зеца. „све што обукнује владика с нога до главе. „Владика покојни од мукe и стида готово да „плаче, и рече: „„што чините људи од мене „„Бог ви судио! не могу ја владичине ајне „„прије реда на себе недостојно стављати.“ „Станко се на њега развика: „„Муч ту! гријех „„на моју душу, али је овако у Црну Гору, но „„на у лијево ову владичину шћаву, а на ови „„велики крст у десну руку, па да те изведемо „„пред народом, којег а ћеш све у накрст бла- „„госивљати, а ми ћемо сви од наше куће крај „„тебе стајати, и остали сви главари од свију „„племена, но ајдемо у име Бога!“ „Покојни „Раде Владика викад да изађе из цркве, а „Станко, као Станко, наљути се па га удари „једном шаком у леђа и истисну га из цркве, „говорећи: што се рђо препедаш и од кога се „бојиш или стиђиш.*) Ево већ једва изиђе а „ми за њим пред народом, а Станко: „„О на- „„роде ево нам у добри час и по нас и по „„сву Црну Гору нови Владика и Господар. „„него сваки приступај к њему и сваки овако

„„као ја.“ „Скиде капу, пољуби крст на Вла- „дику у руке, а кад одступи стаде му за леђа „те му пришапта: Благосивљај свакога крстом. „Пошто виђеше сви Петровићи Станка, и они „сви приступише редом, за њима сви народњи „главари, па цијели народ; а кад се ово овако „сврши зазвонеше звона на цркву, а запуцаше „топови, па најпотле вас народ из пушњава, да „се није могло од милине слушати.

„Ми се главари вратисмо с владиком у „Манастир же смо сви заједно ручали, а народу „се изнесе јело и пиће по ливадама свакој На- „хији напоше.

„Послије ручка изидосмо с Владиком онако „обученијем као да ће служити Астурџију, те „пао народу шћетамо. Све живи стаче испред „нас на ногама, и с калцином у рукама доклен „проћемо, а Владика покојни свакој нахији: „„помози ви Бог браћо Црногорци! А народ! „„срећал и честит нам био, нови Господару!“ „Вијаше дивота погледати онолико свих „соколова под оружјем, умирених, ситих и ве- „селих, же на хиљаде ходају по пољани као „паунови, а покојни Владика тек у својој „18. години, здрав момак, висок као копље, „подчино нас главаре у оне златоткане ајне „као млада и лијепа ћевојка сватове, и опет се „повратисмо у Манастир, а народ на све стране „пофаташе кола, те у цјевање и у пуцање из пушњава.

* Напоменути ја Стевану смијући се како ми пок. владика још у манастиру под Мегушом припоједо за Станкову шаку и како ми рече: Вјеруј ми Брвенићу да је сва црква одјекнула, како ме јако збести; и да не бјех ручао зло по мени.

људи да сметају и задрже напредак народне ствари. Одтуда борба у нашем грађанском животу одтуда оне препирке у нашој журналистици, но народ је већ познао своје, и разликује их од оних што се издају за народне пријатеље.

Ми смо у животу нашем у приликама јако неповољнијем и у борби нашој с њима изгубили много, али смо и лијепу награду за све оно добили, а то је пробужена јака свијест народна, која је очврстала у непрекидној борби с непријатељским елементима.

Уздајући се у ту свијест очекујемо ми и сада побједу народнога духа у претстојећим изборима за загребачки сабор. Народна странка живо ради, да сиречи избор владинијех кандидата, а да пошље на сабор људе, који ће заступати једино народни интерес, неби ли се многим злоупотребима стало на пут, на уредила и наша лијепа устава жупаниска.

Још нешто. Вама је познато, да је био у Новоме Саду састанак Срба Војвођана зарад ослобођења Милетићева, од тога ће тешко што бити, јер у сабору у Пешти тражаше мађарске владе заступник, да подигне пове парнице против Милетића. Осим тога чујемо, да је још и против дра Лазе Костића поведена истрага због бесједе његове на ономе збору. Ви видите, како стоји мађарска правда према народној слободи. Нама је доста тешко од њих, али вријеме није далеко, кад ће и њима жао бити. Они заборављају на прошле дсгађаје и оне, која будућност, можда врло скоро, скрива, на ово мало своје власти харче немилице. И спага издаје.

ИЗ НОВОГ ПАЗАРА пишу „Јединству“:

Пре неколико дана почеше Турци тражити неког Борђа Симоновића из Сјенице, по оближњим паланкама и селима, а пошто га не могаше наћи, 1 турски чиновник са великом стражом обколи дућан поштењог и честитог Србина Раденка Ражапа, увате га у дућану и вежу, па га сташе за Борђа питати, по Раденко није знао да каже о Борђу, почем је он некуд овуда отумарио и нико незна гди је и је ли жив или не. Турци запечате Раденков дућан па га под стражом доведу кући његовој, те увате и његовог брата Спиру, па за тим обојциу везане доведоше у касарну, посидијају са њих аљине, окују их са најтежим гвожђем и тако голе и оковане стрпају у аису (у лагум од 6 фати дубљине) говорећи им: „Ви сте бунтовници царски, ви против цара идете.“

За овим одма доведоше попа Јосифа из села Рожда, везана, свукоше га гола, дин гола, остригоше му браду и косу, па га најтежим оковима оковаше, врућијем гвожђем пржити сташе, најгрознијим мукама мучити, тирацију над тирацијом над њим вршити и у лагум тако жалосног и кукавног српског свештеника стрпаше, с речима: „Казуј бре папаз оћеш да се потурчиш, и казуј гди је царски крвник Борђе из Сјенице, који се с вама договара да скупљате војску против нашег свемоћног цара.“

За тим читава чета Турака, дотера у Пазар Димитрија Сташевића кмета из Штавице, Боку Вељковића, Милосава Раковића и још њих 10 кметова из оближњих мјеста, и неколико најотменијих и најпатријотичнијих сељана из нахије белопољске, све оковаше и по на особ у лагуме позатвораше голе и босе, пржећи их усунјаним гвожђем, говорећи им турски чиновник: „Нећете бре Ваури, не ћете проћи куд сте наумили, уватићемо ми и оног Борђа ког ви кријете.“

Сада по целој сеничкој, пазарској и белопољској нахији у сваком селу по једна чета Турака постоји, па свака нечувена зла патристичком народу чини; ватају најбоље људе и свакога дана у тамнице сацају, арају остале сељане, безчесте женскиње и одводе, турче, убијају, сјеку, кољу пред осталима нарочито пред малом децом, да гледају како су Турци силни и власни све чинити.

ЦЕТИЊЕ, 17. Априла. — Данас је прослављен овђе рођен-дан Његовога Величанства, Александра, цара рускога. У 10 ура била је служба божја, на којој је била и Његова Свијетлост Књаз Никола са својом свитом, а бјеху заступљени и сви редови грађанства.

— Школа у Његушима, која је скоро отворена и у врло лијепој згради смјештена, напредовала је за кратко вријеме врло добро.

Уредник СИМО ПОПОВИЋ.

Особита ревност тамошњег учитеља заслужује сваку похвалу, као што и показани успјех свакога мора обрадовати. Његова Свијет. Књаз Никола даровао је због тога истоме учитељу златан сат. Надамо се, да ће се он и даље тако трудити, а и други да ће се на њега угледати.

ВИЈЕСТИ ИЗ НАПИЈЕХ И ТУБИЈЕХ ЗЕМАЉА. *)

* 5. Априла је у Самбору Иван Перковац преминуо у крилу обитељи Томичићеве која га је до посљедњег часа његовала безпримјерним пожртвовањем. Дај му, боже, лако души.

* Госп. Вончина није у суботу пуштен на слободу, јер му је у петак приобћена, вишом молбом потврдјена осуда од нових 14 дана затвора, и 125 фор. губитка кауције и глобе.

* Петроградске „Вједомости“ одговарају овијем бечкијем листовима, који говоре као да се Русија спрема да нападне на Аустрију као што ће читаоци виђети у члану „Аустро-угарска према Русији“ у данашњем броју и проглашују све оне вијести за лажна потварања.

* „Руски инвалид“ доноси списак, из којег се види да су у прошлом мјесецу 1500 официра одликовани орденима. Осим тога доноси царски указ, по којем се пуштају на вријеме сви они подофицири и прости војници, који су служили осам година, а који су преко осам година служили, отпуштају се са свим.

* Из Букарешта јављају да ће кнез Карло путовати у Молдавију, одакле добија адресе повјерења. Странка разкнеза Кузе униће се наово, да га доведе на пријесто.

* По телеграмима из Цариграда као да неће ништа бити од онога зајма, који је Турска мислила учинити у Америци. Новчана је криза велика у Турској; — као обично.

* Из Атине телеграфишу „П. Л.“ да се Русија с Турском сложила у томе, да се Румунија и Молдавија опет подијеле. Њеки доводе с тијем у свезу путовање кнеза Карла у Молдавију. Овоме је за сада још тешко вјеровати.

* У Француској траје још једнако оно жалосно стање. Народ се упропашћује у сваком погледу. Комуна се бори очајнички са версаљском војском, држи се у заузетијем мјестима, али има много мртвјех и рањенијех. И генерал Домбровски је опасно рањен. Чује се да ће се стране силе умјешати, да би повратиле мир.

* Саопштавамо неке члапке, које захтјева Комуна од версаљске владе, чланци ови гласе овако:

Чл. 1. Париз мора остати слободна варош.
Чл. 2.) Околице Париза припадају само њему.

Чл. 3.) Париз нема да носи никаквих терета као: пореза и т. д.

Чл. 4.) Париз не треба слати никад својих посланика; он ће се управљати сам, и Француска влада нема се ни ушто мијешати.

Чл. 5.) Париз мора да располаже сам својом борзом.

Чл. 6.) Француска влада не сме близу њега држати војске, која би му могла бити опасна.

Чл. 7.) Све ствари које иду у Париз из страних земаља мора француска влада бесплатно транспортирати.

Чл. 8.) Кредитни Фондови у Паризу остају тако исто независни од владе.

Чл. 9.) Француска влада нема се ни ушто у Паризу мијешати, ма што би се у њем радиле.

Чл. 10.) Париз признаје уговоре међу Прусијом и Француском, а у исто вријеме ништа га се не тичу.

Чл. 11.) Влада мора Паризу платити све оно, што је изгубио за вријеме рата.

Чл. 12.) Влада се мора постарати, да се овај уговор међу њом и Паризом гарантира и признаде и од других држава и т. д.

Из свега тога се види, да они, који издају овакове увјете хоће, да Париз буде држава у држави, а на то влада неће нигда пристати.

* Овај догађај јако узрујао варош Франкфурт: Дође један Француз у писарницу Ротшилдау и искваше четире милијона франака, а ако

*) Вијести под овом рубриком намијенујемо особито пророским читаоцима, пошто само за њих могу имати важност новости.

му педа, онда ће, рече, сву варош бацити у ваздух једно завереничко друштво. Ротшилд не хтједе дати, и у исти мах пукне једна бомба, која сву писарницу разруши и рани једнога чиновника. Ротшилд побјегне у највећем страху, Исти Француз је ухваћен, а његов друг је побјегао.

КЊИЖЕВНОСТ.

— „НАША ЗЕМЉА ЧИТАНКА ЗА НАРОД“ по др. Ф. Стаму посрбио В. Поповић срп. народ. школа извештач. У наклади Јовановића и Павловића у Панчеву.

Ову књигу вели преводилец, написао је далеко чувени немачки популарни писац др. Ф. Стаму виду читанке за народ а издало ју је „Друштво за распрострањавање књига за народ.“ У књизи се описује наша земља и све што је на њој и изпад ње, казују се закони природе који владају светом и нашом земљом, описују се унутарњост и постанак наше земље, описује живот биља, животиња и човека — казују се вечите истине до којих су природне науке мучним испитивањем дошле, али се то овде казује лако, појмљивим а опет поучним начином, тако да то може разумети свако, коме је бог дао здраве памети, да може мислити о оном што чита.

Ту књигу превео сам на српски у удесно сам је да и у нашем језику буде забавна али уједно и поучна читанка за сваког који уме читати.

Пошто је ова књига удешена да распростире здраве назоре и корисне поуке у свим слојевима нашега народа, уздам се да ће добро доћи свакоме, који је рад да се из књиге чему лепом и корисном поучи. Но ова поука може само тако сигурно продирати у народ, ако се око ширења ове књиге заузму сви пријатељи народне просвете, особито они који су на то по свом положају најбоље позвани — а то су народни учитељи и народни свећеници.

Читанка ова подељена је у две свезке и цијена јој је тако стављена да је може свако набавити, 50 оовчића.

ОБЈАВА.

На Бурђев-дан продаваће се јавном лиценцијом руј (шомак). Ко жели купити нека дође реченога дана у сенат.

Цетиње, 9. Априла 1871.

Петар Филипов Вујовић
сенатор.

ОГЛАС.

У цетињском женском Институту бити ће за идућу школску годину петнајест отворенијех мјеста за иностране дјевојчице, које ће се под врло умјерену цијену од стотине талијера са својом одјећом и постелем у Институт примати, одгајати и држати, као и сво остале питомке.

Родитељи, који би жељели у исти Институт своје ћерке намјестити, треба да се најдаље до Петрова дана о. г. пријаве нижеподписаној Управитељки, од које ће сазнати поближе услове приману њихове дјеце, као и то којима се наукама и језицима дјеца уче.

Ђевојчице треба да су од частијех ма биле и од сиромашнијех фамилија, да су навршиле бар девету годину, да су здраве и да већ знаду поњешто читати и писати српски и бројити барем до стотине.

На Цетињу 8. Априла 1871.

Надежда Пацевић
Управитељка женског Института

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Молимо сву гг. предплатнике, којијема четвртогодишња преплата истиче, да понове предплату.

Овом приликом и опет позивамо све родољубе, да предплатом и скупљањем предплате помогну овај лист, који је од највеће потребе на овој страни српства.

Име и мјесто и пошљедна пошта нека нам се јасн означе, како се лист никоме неби губио или странпутицом задржао.

Цетиње, 26 Марта 1871.

Уредништво.